

Brussel, 25.9.2024
COM(2024) 422 final

**VERSLAG VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD,
HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN
DE REGIO'S**

**over de uitvoering van de nationale strategische kaders voor Roma in het licht van het
strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma en de
aanbeveling van de Raad inzake gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma**

Inhoud

INLEIDING.....	1
1. GEBOEKTE VOORUITGANG	3
1.1 NATIONALE ROMACONTACTPUNTEN	3
1.2 BESTRIJDING VAN ZIGEUNERHAAT	5
1.3 ONDERWIJS, WERKGELEGENHEID, GEZONDHEIDSZORG EN HUISVESTING	7
1.4 MONITORING, STREEFWAARDEN EN INDICATOREN	12
1.5 MAINSTREAMING	14
1.6 PARTICIPATIE	15
1.7 FINANCIERING.....	17
2. BEVORDERING VAN GELIJKHEID, INTEGRATIE EN PARTICIPATIE VAN DE ROMA IN UITBREIDINGSLANDEN	18
3. ACTIES OP EU-NIVEAU	20
CONCLUSIE.....	24

INLEIDING

De Commissie heeft gelijkheid centraal gesteld in haar agenda en streeft ernaar een Unie van gelijkheid tot stand te brengen waarin iedereen zonder discriminatie kan leven. Om dit doel te bereiken, voert de Commissie specifieke gelijkheidsstrategieën uit¹.

In het kader van dit streven heeft de Commissie haar inzet voor de Roma die in de EU en daarbuiten wonen², versterkt door in oktober 2020 een nieuw strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma³ (strategisch EU-kader voor de Roma) vast te stellen.

Het kader bouwt voort op de kernwaarden van gelijkheid en non-discriminatie, eerbied voor de menselijke waardigheid en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren, zoals verankerd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie. Het weerspiegelt ook de lessen die zijn getrokken uit de evaluatie van het vorige EU-kader⁴. Het verbeteren van de situatie van de Roma is een kwestie van grondrechten, billijkheid en cohesie. Het komt ook de economie ten goede door mensen die ondervertegenwoordigd zijn of uitgesloten zijn van de arbeidsmarkt, te helpen bij het vinden van een baan, waardoor tekorten aan arbeidskrachten en vaardigheden worden aangepakt.

Europa heeft nog een lange weg te gaan om echte gelijkheid te bereiken voor de Roma, zijn grootste etnische minderheid⁵. Marginalisering blijft wijdverbreid en veel Roma worden in hun dagelijkse leven voortdurend geconfronteerd met aanzienlijke discriminatie, zigeunerhaat en sociaal-economische uitsluiting. Het strategisch EU-kader voor de Roma heeft daarom een brede nieuwe insteek die berust op drie pijlers ter bevordering van: i) gelijkheid; ii) sociale en economische inclusie; en iii) deelname van Roma aan het politieke, sociale, economische en culturele leven. Dit kader wordt aangevuld met een aanbeveling van de Raad inzake gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma, die op 12 maart 2021⁶ unaniem is aangenomen en waarin de lidstaten zich ertoe hebben verbonden nationale strategische kaders voor de Roma vast te stellen en uit te voeren.

Het EU-kader bevat doelstellingen op EU-niveau⁷ en — voor het eerst — kwantitatieve streefwaarden die tegen 2030 moeten worden verwezenlijkt. De lidstaten werden

¹ [Strategie voor gendergelijkheid 2020-2025](#); [EU-actieplan tegen racisme 2020-2025](#); [Strategisch EU-kader voor de Roma](#); [Strategie voor gelijkheid van lhbtqi'ers 2020-2025](#); [Strategie inzake de rechten van personen met een handicap 2021-2030](#).

² “Roma” is een overkoepelende term voor een breed scala verschillende groepen mensen van Roma-afkomst, zoals Roma, Sinti, Kale, Romanichels en Boyash/Rudari, en groepen zoals Ashkali, “Egyptenaren”, Jenische, Dom, Lom, Rom en Abdal, alsook rondtrekkende bevolkingsgroepen zoals etnische Travellers en bevolkingsgroepen die met de administratieve term “gens du voyage” worden aangeduid, en mensen die zich identificeren als Zigeuners, Tsiganes of Tziganes, zonder de specifieke kenmerken van deze groepen te ontkennen.

³ [Strategisch EU-kader voor de Roma](#).

⁴ [Een EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020](#).

⁵ [Congress of Local and Regional Authorities: Roma and Travellers](#).

⁶ [Aanbeveling van de Raad van 12 maart 2021 inzake gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma \(2021/C 93/01\)](#).

⁷ [Doelstellingen van het strategisch EU-kader voor de Roma](#): 1. zigeunerhaat en discriminatie bestrijden en voorkomen; 2. armoede en sociale uitsluiting terugdringen om de sociaal-economische kloof tussen Roma en niet-Roma te dichten; 3. participatie bevorderen door versterking van de positie van de Roma, samenwerking en vertrouwen; 4. Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardig inclusief regulier onderwijs; 5. verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid; 6. verbetering van

aangemoedigd deze te vertalen in hun nationale kaders voor de Roma, die tegen 2021 moesten worden ontwikkeld. In overeenstemming met een gemeenschappelijke maar gedifferentieerde aanpak heeft de Commissie alle lidstaten verzocht een reeks gemeenschappelijke kenmerken en minimumverbintenissen op te nemen. Tegelijkertijd werd de lidstaten met een grote Romabevolking (ruim boven de 1 %)⁸ verzocht ambitieuzere verbintenissen op te nemen. Om de vooruitgang bij de verwezenlijking van de doelstellingen op EU-niveau te meten, heeft de Commissie een reeks indicatoren⁹ beschikbaar gesteld waaruit de lidstaten kunnen kiezen, naargelang hun nationale context.

In januari 2023 heeft de Commissie in haar inventarisatierapport¹⁰ de nationale kaders voor Roma getoetst aan de toezeggingen die de lidstaten in de aanbeveling van de Raad hebben gedaan, en heeft zij richtsnoeren verstrekt voor gebieden die voor verbetering vatbaar waren. Het gaat daarbij om de volgende gebieden:

- de rol van de nationale Romacontactpunten (NRCP's)¹¹;
- het bestrijden en voorkomen van zigeunerhaat;
- het uitbannen van segregatie in onderwijs en huisvesting;
- het vaststellen van streefwaarden en indicatoren;
- het mainstreamen van de integratie van Roma; alsmede
- het verbeteren van de participatie van Roma.

De Commissie heeft de lidstaten verzocht deze richtsnoeren¹² te gebruiken om hun nationale kaders voor Roma en/of de bijbehorende actieplannen te vernieuwen of te actualiseren om deze ambitieuzer te maken, onder meer door de nodige middelen uit de nationale begrotingen en/of EU-fondsen toe te wijzen.

Zoals gepland in het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad, moeten de lidstaten vanaf 2023 om de twee jaar aan de Commissie verslag uitbrengen over de geboekte vooruitgang. Deze verslagen dienen als basis voor de tweejaarlijkse verslagen van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad.

In dit verslag van de Commissie wordt de uitvoering van de nationale kaders voor Roma beoordeeld en wordt beoordeeld of deze geschikt zijn om vooruitgang te boeken in de richting van de doelstellingen voor 2030. Het is gebaseerd op verslagen die door de lidstaten zijn ingediend en bestrijkt de periode tussen de vaststelling van de nieuwe nationale kaders voor Roma in 2021/2022 en juni 2023¹³. Het verslag is toegespitst op de gebieden die volgens de

de gezondheid van de Roma en van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige zorg en sociale diensten; 7. verbetering van de effectieve gelijke toegang tot geschikte gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen.

⁸ Deze landen zijn BG, CZ, EL, HU, RO, SK en ES. Vier lidstaten hebben een grote Romabevolking (BG: 9,94 %; RO: 9,02 %; SK: 8,63 %; HU: 7,49 %) en drie lidstaten hebben een kleinere Romabevolking (CZ: 1,90 %, EL: 1,63 % en ES: 1,55 %). Zie [Schattingen van de Raad van Europa uit 2012](#).

⁹ [De reeks indicatoren](#), ontwikkeld door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) in samenwerking met de nationale Romacontactpunten (NRCP's), de nationale bureaus voor de statistiek en de Commissie.

¹⁰ [Beoordelingsverslag over de nationale strategische kaders voor Roma van de lidstaten](#) (COM(2023) 7 final).

¹¹ De nationale vertegenwoordigers die als contactpunten voor de nationale Romastrategie werden aangewezen, kregen de bevoegdheid om de ontwikkeling en uitvoering ervan op nationaal niveau te coördineren.

¹² Deze richtsnoeren zijn in maart en december 2023 gepresenteerd en besproken met de NRCP's.

¹³ Na vaststelling van hun nieuwe nationale strategische kaders voor Roma [deelden de lidstaten deze tussen mei 2021 en juni 2022 met de Commissie](#).

eerste inventarisatie van de Commissie verdere verbetering en monitoring vereisen, en gaat ook kort in op andere sectorale gebieden en het gebruik van middelen. Het weerspiegelt de situatie tot juni 2023, met inbegrip van alle verbeteringen en wijzigingen van de nationale kaders voor Roma. Toekomstige verslagen zullen een beeld geven van de vooruitgang bij de uitvoering van het gehele toepassingsgebied van het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad.

Naast de door de lidstaten ingediende verslagen bevat dit verslag van de Commissie bijdragen die zijn verzameld via het 16e Europees platform voor de integratie van Roma¹⁴, dat op 30 november 2023 in Madrid werd georganiseerd, de vergadering van de overleggroep maatschappelijke organisaties van Roma¹⁵, die op 12 december 2023 werd gehouden, en een openbaar verzoek om input¹⁶.

1. GEBOEKTE VOORUITGANG

In dit deel worden de maatregelen beoordeeld die de lidstaten¹⁷ sinds de vaststelling van hun nationale kaders voor Roma hebben genomen op de gebieden die de Commissie in 2023 heeft aangemerkt als gebieden die verbetering behoeven. Er wordt ook kort ingegaan op andere sectorale gebieden en het gebruik van middelen. Het bevat voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen in de lidstaten¹⁸ en richtsnoeren voor verdere verbetering in overeenstemming met het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad, rekening houdend met de gemeenschappelijke maar gedifferentieerde aanpak van de lidstaten.

1.1 NATIONALE ROMA CONTACTPUNTEN

In alle lidstaten zijn nationale Romacontactpunten (NRCP's) aangesteld om de Romastrategieën op nationaal niveau te coördineren. Als minimumverbintenis werd de lidstaten in het strategisch EU-kader voor de Roma verzocht hun NRCP een duidelijk mandaat en voldoende middelen/personeel te geven om hun mandaat uit te voeren, met inbegrip van voorlichting op lokaal niveau. Daarnaast werd de lidstaten, met name die met een aanzienlijke Romabevolking, verzocht ervoor te zorgen dat hun NRCP's worden betrokken bij het ontwerp van het beleid voor sociale inclusie en universele diensten, onder meer, in voorkomend geval, bij de besluitvorming over de programmering en monitoring van EU-middelen. In haar beoordeling van 2023 benadrukte de Commissie dat de lidstaten hun nationale Romacontactpunten over het algemeen niet voldoende hadden versterkt op het gebied van financiering en personeel.

Tijdens de verslagperiode hebben 15 lidstaten (CY, CZ, DE, EL, ES, FI, IE, NL, FR, LV, PT, RO, SE, HR, SK) de rol van hun NRCP's versterkt, bijvoorbeeld door hun personeelsbestand uit te breiden of het toegewezen budget te verhogen. Andere maatregelen die de lidstaten

¹⁴ Het [16e Europees platform voor de integratie van de Roma](#) bracht nationale regeringen, de EU, internationale organisaties en het maatschappelijk middenveld van de Roma samen. Het platform bood een forum om de vooruitgang bij de uitvoering van de nationale kaders voor Roma te bespreken, met bijzondere aandacht voor desegregatie in huisvesting en een optimaal gebruik van EU-middelen voor dit doel. Maatschappelijke organisaties werden geraadpleegd over de inhoud van het Europees platform voor de integratie van de Roma.

¹⁵ De overleggroep van maatschappelijke organisaties is een forum voor de regelmatige uitwisseling van informatie tussen de maatschappelijke Roma-organisaties en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma en de diensten van de Commissie over belangrijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de Roma op nationaal en EU-niveau.

¹⁶ [Verzoek om input.](#)

¹⁷ MT, dat verklaarde geen Romabevolking te hebben, is niet opgenomen in de beoordeling.

¹⁸ AT, IE, LV, PT werken aan een nieuwe versie van hun nationale kaders voor Roma.

hebben genomen, zijn: i) het herconfigureren van hun institutionele structuur; ii) het vaststellen van de rol van commissaris voor Roma-aangelegenheden; iii) het oprichten van een toezichtcomité voor de uitvoering van het strategisch kader; iv) het ontwikkelen van banden met Romagemeenschappen en het bevorderen van de dialoog met maatschappelijke Roma-organisaties; en v) het contracteren van technische ondersteuning voor de uitvoering en monitoring. In 12 lidstaten (BG, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, HU, IT, PT, SI, SK)¹⁹ nemen de NRCP's als volwaardige leden deel aan toezichtcomités voor door de EU medegefinancierde programma's.

Om hun taken doeltreffend te kunnen vervullen, hebben de NRCP's van 10 lidstaten (BE, CZ, EE, ES, HR, HU, IT, LT, PL, SI) aangegeven dat zij aanvullende steun of middelen op nationaal niveau nodig hebben. Over het algemeen meldden de meeste respondenten in het verzoek om input dat de NRCP's over onvoldoende middelen en beperkte capaciteiten beschikten voor besluitvormingsprocessen en de uitvoering van door de EU gefinancierde programma's.

¹⁹ In Roemenië maakt [het nationaal bureau voor de Roma](#), belast met het monitoren en evalueren van en het verslag uitbrengen over de uitvoering van het nationale kader voor Roma, deel uit van de EU-comités voor toezicht op de financiering.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Tsjechië heeft een Romavrouw benoemd tot regeringscommissaris voor aangelegenheden met betrekking tot Romaminderheden om de integratie van de Roma te bevorderen en de beleidsuitvoering en samenwerking met de regeringsraad voor aangelegenheden inzake Romaminderheden te versterken.
- Voor het nationale Romacontactpunt van Kroatië is een verhoging van het budget en het personeelsbestand toegewezen. Het heeft de samenwerking met het regionale en lokale niveau versterkt en opleidingen tegen discriminatie verstrekt aan openbare dienstverleners die betrokken zijn bij de uitvoering van EU-middelen.
- Het bureau van de regeringsgevolmachtigde van de Slowaakse Republiek voor de Romageemeenschappen is aangewezen als bemiddelende instantie voor het Slowakije-programma²⁰ om toezicht te houden op het ontwerp en de uitvoering van projecten voor de integratie van de Roma. Aan het nationale Romacontactpunt zijn meer middelen toegewezen, wat heeft geleid tot een personeelsbestand van 112 personen²¹.
- Griekenland heeft een regeringscommissie voor sociale inclusie van de Roma opgericht voor de strategische planning, systematische monitoring en evaluatie van de nationale strategie voor de Roma 2021-2030, en voor een doeltreffende coördinatie van alle betrokken ministeries en organen van de centrale overheid voor het uitvoeren van maatregelen ter bevordering van de sociale inclusie van de Roma.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

In overeenstemming met het strategisch EU-kader voor de Roma moeten de lidstaten, met name die met een aanzienlijke Romabevolking:

- zorgen voor een passend institutioneel mandaat — en voldoende personele en financiële middelen — voor hun nationale Romacontactpunten en de capaciteit ervan versterken met het oog op: i) sectoroverschrijdende coördinatie; ii) mainstreaming en monitoring; en iii) samenwerking met regionale en lokale overheden en belanghebbenden;
- de rol van de NRCP's in de besluitvorming, het ontwerp van oproepen tot het indienen van voorstellen, en de uitvoering van door de EU gefinancierde programma's verder versterken.

1.2 BESTRIJDING VAN ZIGEUNERHAAT

Zigeunerhaat is de onderliggende oorzaak van de uitsluiting van Roma en komt tot uiting in verschillende vormen, zoals racisme tegen Roma, discriminatie, vooroordelen, stereotypen, stigmatisering, haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven²². In het strategisch EU-kader voor de Roma wordt de bestrijding van discriminatie en zigeunerhaat aangemerkt als een kerndoelstelling en horizontale prioriteit op elk beleidsterrein. Naar aanleiding van de

²⁰ [Ministerie van Binnenlandse Zaken van de Slowaakse Republiek, Slowakije-programma](#); voor steun uit het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Cohesiefonds, het Europees Sociaal Fonds Plus en het Fonds voor een rechtvaardige transitie in het kader van de doelstelling “Investeren in werkgelegenheid en groei” in Slowakije.

²¹ Na het coalitieakkoord van oktober 2023 in Slowakije en de vorming van de nieuwe regering werd de vorige regeringsgevolmachtigde voor de Romageemeenschappen vervangen en werd een nieuwe gevolmachtigde met een Roma-achtergrond benoemd. De rol van het bureau van de gevolmachtigde als bemiddelende instantie voor het operationele programma van Slowakije bleef ongewijzigd.

²² [Referentiedocument - Stop zigeunerhaat!](#) en [Conclusies van de Raad over maatregelen om gelijke toegang voor Roma tot adequate en gedesegregeerde huisvesting te waarborgen, en om gesegregeerde nederzettingen aan te pakken](#), aangenomen op 9 oktober 2023 door Epsco.

aanbeveling van de Raad moeten de lidstaten hun inspanningen consolideren om maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat vast te stellen en uit te voeren. Volgens de Eurobarometer van 2023 over discriminatie in de EU²³ is 65 % van de EU-burgers van mening dat discriminatie van Roma wijdverbreid is in hun land, tegenover 61 % in 2019²⁴.

In 2023 constateerde de Commissie dat een aantal lidstaten nog geen plannen had opgesteld om zigeunerhaat te bestrijden en te voorkomen, en moedigde zij hen sterk aan dit zo snel mogelijk te doen. De lidstaten werd ook verzocht hun doelstellingen en maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat te herzien en hun ambitieniveau aan te passen aan de omvang van het probleem.

De meeste lidstaten (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LV, NL, PT, RO, SE, SI, SK) meldden specifieke maatregelen te hebben ontwikkeld om zigeunerhaat aan te pakken. In totaal nemen 13 lidstaten (AT, BG, CZ, DE, ES, FR, IE, IT, LU, PT, RO, SI, SK) zigeunerhaat en discriminatie van Roma als afzonderlijke categorie op in hun antidiscriminatieverslagen of -enquêtes. De meeste lidstaten erkennen zigeunerhaat ook uitdrukkelijk in hun rechtskaders en/of beleid (BE, BG, CZ, DE, ES, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SE, SI, SK). Organen voor de bevordering van gelijke behandeling in 21 lidstaten (AT, BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LV, PL, PT, RO, SE, SI, SK) registreren gevallen van zigeunerhaat en/of discriminatie van Roma.

De lidstaten hebben verslag uitgebracht over de uitvoering van een reeks initiatieven, zoals: i) opleiding voor rechtshandhavingsambtenaren, rechters, openbare aanklagers, ambtenaren, dienstverleners en schoolinstellingen; en ii) de organisatie van dialoogplatforms met het maatschappelijk middenveld van de Roma. Het toepassingsgebied van deze maatregelen is echter beperkt. Maatschappelijke organisaties die op het verzoek om input hebben gereageerd, hebben de lidstaten aangemoedigd hun inspanningen ter bestrijding van zigeunerhaat op te voeren, waarbij zij benadrukten dat zigeunerhaat een onderliggende oorzaak is waardoor Roma geen toegang hebben tot veel bestaansgebieden. Zij benadrukten ook dat discriminerende praktijken bij rechtshandhaving moeten worden voorkomen.

Op dit gebied zijn er positieve ontwikkelingen. Er moet echter meer worden gedaan om zigeunerhaat en de negatieve gevolgen daarvan voor het leven van de Roma te erkennen, en om doeltreffende maatregelen te nemen om zigeunerhaat op lange termijn te voorkomen en uit te bannen.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Frankrijk verzorgt opleidingen voor ambtenaren (politiefunctionarissen, magistraten, leerkrachten) over zigeunerhaat en het monitoren van haatzaaiende uitlatingen online tegen Roma.
- Duitsland heeft zijn eerste federale regeringscommissaris tegen zigeunerhaat en voor het leven van Sinti en Roma benoemd. Deze heeft de inspanningen opgevoerd om zigeunerhaat op regionaal niveau aan te pakken door middel van federale en kaderovereenkomsten tussen overheidsinstanties en het maatschappelijk middenveld van Sinti en Roma²⁵.

²³ [2023 Eurobarometer](#).

²⁴ [2019 Eurobarometer](#).

²⁵ Zie bijvoorbeeld: [Central Council welcomes appointment of federal-state commission on antigypsyism as a historic step](#).

- In een parlementaire resolutie heeft Slowakije racisme tegen Roma erkend als een specifieke vorm van racisme, in overeenstemming met de werkdefinitie van de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)²⁶.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

Aangezien zigeunerhaat zich in veel lidstaten nog steeds manifesteert²⁷, moeten de lidstaten die dat nog niet hebben gedaan:

- degelijke streefwaarden en indicatoren opstellen om het effect van het beleid op dit gebied te maximaliseren;
- de horizontale maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat volledig uitvoeren in sectoraal beleid;
- proactief zorgen voor opleidingsmogelijkheden voor rechtshandavingsinstanties die gericht zijn op de bescherming van de grondrechten, en gebruikmaken van de door Cefol²⁸ verstrekte opleidingen.

1.3 ONDERWIJS, WERKGELEGENHEID, GEZONDHEIDSZORG EN HUISVESTING

Overeenkomstig de aanbeveling van de Raad en de doelstellingen en streefwaarden van het strategisch EU-kader voor de Roma moeten de lidstaten: i) de gelijke toegang van Roma tot hoogwaardig onderwijs, werk, huisvesting en gezondheidszorg bevorderen; en ii) discriminatie op deze gebieden bestrijden, overeenkomstig het toepasselijke rechtskader van de EU.

In haar beoordeling van 2023 merkte de Commissie op dat de door de lidstaten geplande maatregelen het meest uitgebreid zijn op het gebied van onderwijs; de maatregelen op het gebied van werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting zijn echter niet altijd toereikend voor de schaal en de complexiteit van de uitdagingen waarmee Roma worden geconfronteerd. De Commissie heeft de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking dan ook sterk aangemoedigd om hun ambitieniveau te verhogen.

Tijdens de verslagperiode hebben 14 lidstaten (AT, BG, DE, EL, ES, FR, HR, HU, IE, IT, PT, RO, SE, SK) de bestaande maatregelen op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid en gezondheidszorg versterkt of aanvullende maatregelen genomen die de Roma ten goede kunnen komen. Deze maatregelen omvatten een geïntegreerde aanpak van de integratie van de Roma, waarbij activiteiten ter bestrijding van discriminatie en zigeunerhaat worden gecombineerd met i) maatregelen ter bevordering van een betere toegang tot diensten en rechten; en ii) investeringen in de professionele ontwikkeling van de Roma door middel van een actief arbeidsmarktbeleid, ook voor vrouwen en jongeren. De lidstaten meldden ook vooruitgang op het gebied van: i) het voorkomen en aanpakken van het probleem van schooluitval van Roma; ii) het vergemakkelijken van de toegang tot gezondheidsdiensten; en iii) het aanpakken van intersectionele discriminatie van kwetsbare groepen.

²⁶ Bijvoorbeeld: [IHRA, Slovakia adopts the working definition of antigypsyism/anti-Roma discrimination — IHRA](#).

²⁷ Zie bijvoorbeeld: [Truth and Reconciliation Process to Address Antigypsyism in Europe — Stop Antigypsyism!](#).

²⁸ [Cefol](#) is een agentschap van de Europese Unie dat zich bezighoudt met de ontwikkeling, uitvoering en coördinatie van opleidingen voor rechtshandavingsambtenaren.

Hoewel de lidstaten verschillende maatregelen hebben genomen om de sociaal-economische integratie van de Roma in sectorale gebieden aan te pakken, verloopt de vooruitgang traag en zijn er meer inspanningen nodig. Maatregelen blijven vaak beperkt tot projecten in plaats van dat zij tot systemische veranderingen leiden.

In de feedback op het verzoek om input benadrukten sommige belanghebbenden dat de lidstaten de aanhoudende belemmeringen voor de toegang van veel Roma tot gezondheidszorg, zoals extreme armoede, discriminatie, gebrek aan onderwijs en ruimtelijke segregatie, moeten aanpakken. Deze belemmeringen hebben ernstige gevolgen voor hun gezondheidstoestand en levensverwachting. De belanghebbenden verzochten de lidstaten voorts om: i) zich ertoe te verbinden gezondheidsindicatoren te ontwikkelen; ii) Roma-gezondheidsbemiddelaars in hun strategieën op te nemen; iii) toezicht te houden op huisvesting door middel van een beoordeling van gezondheidseffecten; en iv) in hun beleidslijnen en maatregelen rekening te houden met milieurechtvaardigheid.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Bulgarije heeft een huisvestingsstrategie ontwikkeld met een gericht programma om kwetsbare personen rechtstreeks te helpen door betaalbare huisvesting en renovaties aan te bieden. Eerdere initiatieven omvatten de gewijzigde verordening van het ministerie van Volksgezondheid van 2007 om verloskundige verzorging en onderzoeken voor niet-verzekerde vrouwen aan te bieden en onderzoeken voor kinderen en zwangere vrouwen uit te voeren die buiten het toepassingsgebied van de verplichte ziektekostenverzekering vallen.
- Het Hongaarse programma voor kansarme kinderen “Sure-Start Children Centres”²⁹ is gericht op de ontwikkeling van jonge kinderen en de opvang van kinderen jonger dan drie jaar. De centra worden opgezet met steun van EU-fondsen en via de nationale begroting wordt duurzame financiering verstrekt. Een ander door de EU gefinancierd initiatief, genaamd “Growing Opportunities”³⁰, biedt opleiding op het gebied van maatschappelijke zorg en gezondheidszorg aan voornamelijk Romavrouwen. Eind 2021 hadden meer dan 1 000 deelnemers nationale kwalificaties behaald en had meer dan 80 % van hen een duurzame, betekenisvolle baan in de maatschappelijke dienstverlening of in andere sectoren.
- Italië voert het Acceder-e-project uit, geïnspireerd op het Spaanse Acceder-initiatief, dat kansarme mensen helpt werk te vinden. Daarnaast voert een nationaal project, “Educational Inclusion of Roma and Sinti Minors”, gefinancierd door het ESF en het ESF+, informatie- en bewustmakingscampagnes uit in scholen, opleidingscentra, academische instellingen en de media om anti-Roma-sentimenten en vooroordelen tegen te gaan.
- Roemenië gebruikt middelen uit de herstel- en veerkrachtfaciliteit voor diverse acties ten behoeve van kansarme groepen in plattelandsgebieden, zoals mobiele medische eenheden voor screening op borst- en baarmoederhalskanker, geïntegreerde gemeenschapscentra met medische diensten en een netwerk van dagopvangcentra voor kinderen die het risico lopen van hun familie te worden gescheiden.
- Spanje blijft het door het ESF ondersteunde Acceder³¹-programma uitvoeren om jonge Roma te helpen bij de toegang tot de arbeidsmarkt door middel van arbeidsbemiddeling en opleiding. Het door het ESF gefinancierde Spaanse Cali³²-initiatief bevordert gelijke kansen

²⁹ [Europees Sociaal Fonds Plus: Hungarian project promotes well-being of pre-school children.](#)

³⁰ [Europees Sociaal Fonds Plus: Hungarian unemployed find work and self-esteem.](#)

³¹ [Acceder-programma.](#)

³² [Cali-programma.](#)

en sociale en arbeidsintegratie voor Romavrouwen en bestrijdt meervoudige discriminatie. Daarnaast biedt het door het ESF+ ondersteunde programma Kumpania³³ op maat gesneden sociaal-educatieve diensten voor Romajongeren en -gezinnen, waarbij de inschrijving in het onderwijs wordt bevorderd en jonge Roma worden aangemoedigd onderwijs te blijven volgen, ook na de leerplichtige leeftijd.

- In Ierland dragen de proefprojecten “Supporting Travellers and Roma” (STAR) bij tot betere onderwijsresultaten, de totstandbrenging van een inclusieve schoolgemeenschap en de bevordering van een cultuur van respect voor en bescherming van de identiteit van Travellers en Roma³⁴.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

De Commissie roept de lidstaten, met name die met een aanzienlijke Romabevolking, op om:

- de toegang tot en de deelname van Romakinderen aan hoogwaardig inclusief en niet-gesegregeerd onderwijs te verbeteren; en voortijdig schoolverlaten en ondermaatse prestaties op het gebied van basisvaardigheden terug te dringen, overeenkomstig de aanbeveling van de Raad over trajecten naar succes op school³⁵;
- het ambitieniveau met betrekking tot de integratie van de Roma op de arbeidsmarkt te verhogen, en volledige uitvoering te geven aan initiatieven om ondervertegenwoordigde groepen en personen in kwetsbare situaties, waaronder Roma, te activeren;
- te zorgen voor toegang tot huisvesting en essentiële diensten — zoals kraanwater, veilig en schoon drinkwater, adequate sanitaire voorzieningen, afvalinzameling en -beheer, milieudiensten, elektriciteit, gas, vervoer, financiële diensten en digitale communicatie, met inbegrip van fysieke infrastructuur;
- de nadruk te leggen op de gezondheidswijsheid/bewustwording en immunisatie van de Roma, met name voor kinderen en adolescenten; de rol van gezondheidsbemiddelaars in te voeren of uit te breiden en in het zorgstelsel te integreren; en de kennis en gevoeligheid van medisch en sociaal personeel over antidiscriminatie te vergroten voor Roma en andere gemeenschappen die tot een raciale of etnische minderheid behoren.

Segregatie in onderwijs en huisvesting

Segregatie³⁶ is een van de meest extreme vormen van racisme en uitsluiting en is verboden door het EU-recht³⁷. Met het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad werd de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking verzocht in hun nationale kaders een plan of reeks maatregelen op te nemen om segregatie in onderwijs en huisvesting uit te bannen.

In haar beoordeling van 2023 merkte de Commissie op dat de desegregatieplannen van de lidstaten op het gebied van onderwijs en huisvesting niet toereikend waren om de volledige omvang van het probleem met succes aan te pakken. Daarom roept zij de lidstaten op tot grotere inspanningen op deze gebieden en met name het probleem van een verkeerde diagnose aan te pakken die ertoe leidt dat Romakinderen onterecht in het speciaal onderwijs worden geplaatst.

³³ [Kumpania-programma](#).

³⁴ Zie bijvoorbeeld: [Minister Foley announces tender process for the independent pilot project, aimed at tackling education disadvantage in Traveller and Roma communities](#).

³⁵ [Zie de aanbeveling van de Raad over “trajecten naar succes op school”](#).

³⁶ Voor verschillende vormen van segregatie, zie: [2014-2020 Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation](#).

³⁷ [Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming](#), PB L 180 van 19.7.2000, blz. 22.

Bij het aanpakken van deze problemen heeft de Commissie de lidstaten sterk aangemoedigd om de beschikbare EU-financiering ten volle te gebruiken. De EU-fondsen bieden de lidstaten aanzienlijke steun om segregatie aan te pakken. In het kader van het cohesiebeleid zijn het voorkomen van discriminatie op grond van onder meer ras of etnische afstamming, de eerbiediging van de grondrechten en de naleving van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie horizontale beginselen voor de voorbereiding en uitvoering van programma's. De lidstaten zijn ook verplicht toepasselijke strategische kaders op te zetten, met inbegrip van maatregelen om segregatie te voorkomen en te bestrijden, als voorwaarde voor investeringen³⁸.

Tijdens de verslagperiode gaven de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking aan zich bewust te zijn van de noodzaak om zowel ruimtelijke segregatie als segregatie in het onderwijs aan te pakken, met inbegrip van de onderlinge verbanden tussen deze twee kwesties. In totaal hebben 14 lidstaten gemeld dat zij te maken hebben met segregatie, waarbij twee lidstaten (EL, FI) te maken hebben met ruimtelijke segregatie, en 12 lidstaten (BE, BG, CZ, ES, HR, HU, IT, NL, PT, RO, SI, SK) te maken hebben met zowel ruimtelijke segregatie als met segregatie in het onderwijs³⁹. De vooruitgang is echter beperkt en over het algemeen traag. Volgens de gegevens van de Roma-enquête 2021 van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA)⁴⁰ blijft de situatie zeer zorgwekkend. Zoals tijdens het 16e Europees platform voor de integratie van de Roma aan de orde is gesteld, is een gebrek aan politieke wil en capaciteit op lokaal niveau een van de belangrijkste belemmeringen voor het aanpakken van segregatie in het onderwijs en ruimtelijke segregatie.

Segregatie in het onderwijs blijft een grote uitdaging voor verschillende lidstaten en het is duidelijk dat de situatie slechter wordt en dat er slechts minimale tot geen vooruitgang is⁴¹. Slechts drie lidstaten (CZ, ES, HU) meldden dat zij regionale of lokale programma's of plannen voor desegregatie in het onderwijs hebben opgezet. Vijf lidstaten (CZ, ES, HR, HU, SK) hebben zich ertoe verbonden een raming te maken van de omvang van deze kwestie. Het verbeteren van de gegevens over segregatie in het onderwijs in alle lidstaten is van groot belang, met name in de lidstaten met een grote Romabevolking en waar melding is gemaakt van segregatie van Romakinderen in het onderwijs.

Op basis van de EU-richtlijn rassengelijkheid heeft de Commissie drie inbreukprocedures ingeleid — tegen CZ (2014), SK (2015), HU (2016) — wegens discriminatie van Romakinderen in het onderwijs. In 2023 heeft de Commissie Slowakije voor het Hof van Justitie van de Europese Unie gedaagd, omdat het deze kwestie niet doeltreffend heeft

³⁸ Zie bijvoorbeeld de thematische randvoorwaarden voor onderwijs, sociale inclusie en armoedebestrijding en voor strategische beleidskaders voor de integratie van de Roma, [GB-verordening, bijlage IV](#).

³⁹ In de lidstaten die het zwaarst door deze verschijnselen worden getroffen, woont een groot deel van de totale Romabevolking in de EU (meer dan 80 %).

⁴⁰ [EU FRA Roma Survey 2021: Roma in 10 European Countries](#): 48 % van de Roma leeft in ernstige materiële deprivatie en 80 % van de Roma loopt het risico in armoede te vervallen. In 2021 werd 52 % van de Romakinderen tussen 6 en 15 jaar geconfronteerd met segregatie in het onderwijs. Het probleem van segregatie was met name uitgesproken in SK, BG, HR en RO: bijna twee derde van de Romakinderen in BG en SK gaat naar een school waar alle of de meeste andere kinderen Roma zijn. Uit de gegevens blijkt dat de segregatie verslechtert, aangezien in 2016 44 % van de Romakinderen tussen 6 en 15 jaar te maken kreeg met segregatie in het onderwijs.

⁴¹ [FRA Roma Survey 2021](#): Uit de enquêteresultaten blijkt dat de segregatie in het onderwijs in 2021 bijzonder uitgesproken was in Slowakije, Bulgarije, Kroatië en Roemenië. Daar gaat meer dan de helft of (in Bulgarije en Slowakije) bijna twee derde van deze kinderen naar een school waar alle of de meeste andere kinderen Roma zijn. Over het geheel genomen blijkt uit de trend dat het percentage kinderen in gesegregeerd onderwijs gemiddeld met 8 procentpunten is gestegen.

aangepakt⁴². De Commissie houdt nauwlettend toezicht op de situatie van Romakinderen in de onderwijsstelsels in de betrokken lidstaten.

Om ruimtelijke segregatie aan te pakken, hebben 14 lidstaten (BE, BG, CZ, EL, ES, FI, HR, HU, IT, NL, PT, RO, SI, SK) specifieke maatregelen ontwikkeld. Van deze 14 lidstaten maken er 9 gebruik van EU-middelen (BG, CZ, EL, ES, HU, IT, PT, RO, SK). Verschillende lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking (BG, CZ, RO, SK) i) voeren programma's voor sociale huisvesting en herplaatsing uit; ii) verbeteren de infrastructuur in door Roma bewoonde plaatsen; iii) bannen sloppenwijken uit; en iv) monitoren de aanwezigheid van Roma in gesegregeerde plaatsen.

Acht lidstaten (BG, CZ, EL, ES, HR, IT, RO, SK) gaven aan dat zij over een raming van de omvang van de ruimtelijke segregatie beschikten. Actuele gegevens over het aantal Roma dat in gesegregeerde huisvesting woont, zijn echter over het algemeen niet beschikbaar, waardoor het moeilijk is om de vooruitgang naar behoren te meten. De belangrijkste uitdagingen waarmee de lidstaten op dit gebied worden geconfronteerd, zijn: i) een tekort aan betaalbare huisvesting en staanplaatsen voor woonwagens (BE, CZ, ES, FI, HR, NL, PT, RO); ii) toegang tot nutsvoorzieningen en andere infrastructuur (BE, BG, EL, HU, SI, SK); iii) armoede (CZ, FI, HU, RO, SK); iv) illegale/informele huisvesting en (het risico op) uitzettingen (BE, BG, RO, SI, SK); en v) zigeunerhaat (CZ, ES, SK).

De aandacht voor deze kwestie blijkt uit recente conclusies van de Raad⁴³ waarin de lidstaten wordt aanbevolen optimaal gebruik te maken van de beschikbare financiële instrumenten en ervoor te zorgen dat deze instrumenten complementair zijn met EU-fondsen⁴⁴ om de huisvestingssituatie van de Roma te verbeteren en een einde te maken aan de segregatie op het gebied van huisvesting. Dit was ook het thema van het 16e Europees platform voor de integratie van de Roma⁴⁵ in november 2023. De deelnemers benadrukten dat de economische en levensomstandigheden in de uitgesloten en gesegregeerde nederzettingen of sloppenwijken waar veel Roma wonen, dringend moeten worden verbeterd door middel van een geïntegreerde aanpak met het langetermijndoel van residentiële desegregatie. De urgentie hiervan werd ook benadrukt door de meeste respondenten op het verzoek om input. De overleggroep van maatschappelijke organisaties benadrukte de noodzaak van een holistische aanpak op dit gebied, die verder kan gaan dan het bouwen of renoveren van woningen, om ook desegregatie te bevorderen en diversiteit en inclusie in de ontvangende wijken te bevorderen.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Bulgarije heeft op gemeentelijk niveau uitgebreide programma's opgezet voor desegregatie van scholen, preventie van secundaire segregatie en antidiscriminatie, gefinancierd door het ESF+, die gericht zijn op meer dan 17 800 kinderen en leerlingen uit kwetsbare groepen, opleiding bieden aan meer dan 3 500 personeelsleden, en 345 scholen betrekken bij desegregatieactiviteiten.

⁴² Zie: [“The European Commission decides to refer Slovakia to the Court of Justice of the European Union](#) for not sufficiently addressing discrimination against Roma children at school” (19 april 2023).

⁴³ [Conclusies van de Raad over maatregelen om gelijke toegang voor Roma tot adequate en gedesegregeerde huisvesting te waarborgen, en om gesegregeerde nederzettingen aan te pakken](#), aangenomen op 9 oktober 2023 door Epsco.

⁴⁴ ESF+, EFRO en plattelandsontwikkelingsprogramma's op nationaal en regionaal niveau, alsook instrumenten en initiatieven in het kader van NextGenerationEU en InvestEU.

⁴⁵ [16e Europees platform voor de integratie van de Roma](#): Zorgen voor gelijke toegang tot geschikte niet-gesegregeerde huisvesting door beter gebruik te maken van EU- en nationale fondsen.

- Spanje verleent subsidies aan lokale overheden om aangetaste woongebieden te verbeteren, woningen te bouwen en te renoveren, en een einde te maken aan het probleem van sloppenwijken.
- Finland heeft een gezamenlijk project van het ministerie van Onderwijs en Cultuur en het ministerie van Milieu uitgevoerd om segregatie op school te voorkomen⁴⁶.
- Het Kroatische actieplan 2023-2025 bevat maatregelen om het aandeel Romakinderen dat gesegregeerd basisonderwijs volgt, te verminderen. In oktober 2023 is een programma voor desegregatie in het onderwijs op regionaal en lokaal niveau voor de periode 2023-2025 vastgesteld.
- Tussen juli 2022 en november 2023 heeft Roemenië geprofiteerd van het instrument voor technische ondersteuning⁴⁷ om geïntegreerde interventies te plannen en te ontwikkelen ter ondersteuning van mensen die in informele nederzettingen wonen, waaronder Roma. Het project heeft geleid tot aanbevelingen ter verbetering van de bestaande methode voor het identificeren van informele nederzettingen die dringend aangepakt moeten worden, en tot capaciteitsopbouw voor de Roemeense autoriteiten om interventies op centraal en lokaal niveau te plannen en uit te voeren.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

De Commissie roept de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking op om:

- ervoor te zorgen dat zo spoedig mogelijk ramingen van segregatie op het gebied van onderwijs en huisvesting worden opgesteld en gebruikt bij de ontwikkeling van geïntegreerde desegregatieprogramma's; en hun inspanningen op te voeren om segregatie in onderwijs en huisvesting te voorkomen en uit te bannen;
- lokale en regionale overheden aan te moedigen actieplannen op te stellen en uit te voeren en passende coördinatie- en samenwerkingsmechanismen op te zetten om segregatie in het onderwijs en op de woningmarkt te voorkomen en uit te bannen;
- EU-, nationale, regionale en lokale middelen vast te stellen voor het uitbannen van segregatie van Roma op het gebied van huisvesting.

1.4 MONITORING, STREEFWAARDEN EN INDICATOREN

Het strategisch EU-kader voor de Roma introduceerde voor het eerst EU-kerndoelen voor elk van zijn beleidsdoelstellingen. De lidstaten werd verzocht nationale uitgangswaarden en kwantitatieve en/of kwalitatieve streefwaarden voor deze EU-doelstellingen vast te stellen en gebruik te maken van de door het FRA opgestelde reeks indicatoren. De beschikbare opties voor het verzamelen van gegevens over gelijkheid kunnen etnisch uitgesplitste gegevens of desbetreffende sociaal-demografische proxygegevens, of een combinatie van beide omvatten.

In haar beoordeling van 2023 moedigde de Commissie alle lidstaten aan om hun nationale kaders voor de Roma waar nodig te herzien en te wijzigen, teneinde specifieke kwantitatieve

⁴⁶ [Ministry of Education and Culture, Finland, Right to Learn development programmes](#): Quality and Equality in Early Childhood and Comprehensive School Education Programme.

⁴⁷ [Technical Support Instrument \(TSI\)](#).

doelstellingen te ontwikkelen die de EU zullen helpen de kerndoelen op EU-niveau tegen 2030 collectief te verwezenlijken.

Tijdens de verslagperiode heeft ongeveer de helft van de lidstaten specifieke kwantitatieve en/of kwalitatieve streefwaarden ontwikkeld voor een of meer van de in hun nationale strategieën vastgestelde doelstellingen. Het is een positieve ontwikkeling dat 10 lidstaten (AT, BE, CY, EL, ES, FR, HR, IT, PT, RO) hebben toegezegd het FRA om technische bijstand te zullen verzoeken om verdere streefwaarden en indicatoren te ontwikkelen.

De Commissie erkent de inspanningen van de lidstaten, met name die met een aanzienlijke Romabevolking, om streefwaarden vast te stellen op alle of de meeste gebieden die onder de doelstellingen van het strategisch EU-kader voor de Roma vallen. Deze streefwaarden komen echter niet altijd overeen met de kerndoelen van de EU⁴⁸. In totaal hebben 15 lidstaten (BE, BG, CY, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LV, PL, PT, RO, SK), waaronder de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking, kwantitatieve streefwaarden vastgesteld voor ten minste enkele van de doelstellingen op EU-niveau, voornamelijk op het gebied van onderwijs, zigeunerhaat en discriminatie, en werkgelegenheid.

Dit volstaat wellicht nog steeds niet om adequaat te meten of de EU tegen 2030 collectief de minimale vooruitgang van de EU-doelstellingen zal bereiken. In het verzoek om input deelden de belanghebbenden deze bezorgdheid. De door de lidstaten gemelde uitdagingen bij het opstellen van indicatoren, uitgangswaarden en streefwaarden zijn onder meer: i) een gebrek aan gegevens over de etniciteit van personen⁴⁹; ii) moeilijkheden in verband met het bepalen van wie Roma/Traveller is (AT, BG, CZ, FI, HU, IT, RO); iii) de terughoudendheid van de betrokken gemeenschappen om zich met dit thema bezig te houden; en iv) een complexe administratieve structuur voor de uitvoering van maatregelen voor de integratie van de Roma.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- In het Franse monitoringsysteem voor het nationale kader voor Roma zijn kwantitatieve en kwalitatieve streefwaarden en indicatoren vastgesteld. Ook werd gekozen voor een territoriale in plaats van een etnische benadering om de situatie aan te pakken van kwetsbare EU-burgers die in sloppenwijken wonen en van “gens du voyage” (Travellers). Frankrijk houdt ook toezicht op haatzaaiende uitingen op het internet en discriminerende opmerkingen tegen Travellers en Romagemeenschappen.
- Hongarije en Slowakije hebben overeenkomstig de kerndoelen op EU-niveau kwantitatieve streefwaarden en indicatoren vastgesteld voor de meeste doelstellingen van het strategisch EU-kader voor de Roma.
- Italië heeft een monitoring- en evaluatie-eenheid opgericht om de verzameling en analyse van gegevens van administratieve instanties en bestaande bronnen te coördineren, met bijzondere aandacht voor onderdelen van hun Roma-strategie.

⁴⁸ Sommige lidstaten hebben voor een bepaalde doelstelling van het strategisch EU-kader voor de Roma nationale streefwaarden vastgesteld die betrekking hebben op andere kwesties dan die waarop de doelstellingen op EU-niveau betrekking hebben.

⁴⁹ Het verzamelen van gegevens over etniciteit wordt soms verhinderd door nationale wetgeving inzake gegevensbescherming, bijvoorbeeld in BE, DE, EL, ES, FR, HR, NL, PT, RO, SE, SI.

Richt snoeren voor verdere verbetering

Om de door de EU-doelstellingen vastgestelde minimale vooruitgang tegen 2030 te bereiken, is een aanzienlijke, duurzame en op elkaar afgestemde collectieve inspanning vereist. De Commissie roept de lidstaten op om:

- hun doelstellingen te herzien om deze beter af te stemmen op de doelstellingen op EU-niveau, met name in lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking;
- beter gebruik te maken van zowel de reeks indicatoren van het strategisch EU-kader voor de Roma als de voorbeelden van proxygegevens op basis van sociaal-economische gegevens⁵⁰ (die beide kunnen worden gebruikt om de problemen in verband met het verzamelen van gegevens over etniciteit te verhelpen).

1.5 MAINSTREAMING

In het strategisch EU-kader voor de Roma werd de lidstaten verzocht om in hun nationale kaders voor Roma een combinatie van gerichte en algemene maatregelen op te nemen. Daarbij moest rekening worden gehouden met specifieke en lokale uitdagingen en moesten de belemmeringen die Roma de gelijke toegang tot het reguliere beleid ontnemen, uitdrukkelijk worden aangepakt. In de aanbeveling van de Raad worden de lidstaten verzocht de gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma te integreren in EU- en nationale beleidsinitiatieven.

In de beoordeling van de Commissie van 2023 werd benadrukt dat de in de nationale kaders voor Roma beschreven maatregelen die verband houden met algemene beleidslijnen en programma's voor sociale inclusie, vaak onvoldoende details bevatten over hoe Roma hier baat bij zullen hebben. Daarom heeft de Commissie de lidstaten verzocht waarborgen vast te stellen om: i) te voorkomen dat Roma-aangelegenheden over het hoofd worden gezien of oppervlakkig in het beleid worden verwerkt; en ii) de NRCP's in staat te stellen in dit proces een sectoroverschrijdende mainstreaming- en coördinerende rol op zich te nemen.

In totaal zetten 11 lidstaten (BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, RO, SI, SK), waaronder alle lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking, zich actief in om hun algemene beleidsmaatregelen inzake gelijkheid en inclusie toegankelijker te maken voor de Roma. Deze inspanningen omvatten de invoering van expliciete waarborgen en criteria voor inclusiviteit, zoals: i) gerichtheid op etnische groepen (BG, ES, HR, HU, IE, RO); ii) gerichtheid op sociale groepen (CZ, SK); iii) territoriale gerichtheid (CZ, ES, HR, HU); en iv) gespecialiseerde institutionele structuren zoals Romabemiddelaars (BG, EL, ES, RO) of lokale solidariteitspacten (FR)⁵¹.

Een van de belangrijkste taken van de NRCP's is sectoroverschrijdende coördinatie bij het mainstreamen van Roma-aangelegenheden in alle gelijkheids- en inclusiebeleidslijnen, diensten, en aanverwante programma's die rechtstreeks van belang zijn voor de Roma. In 23 lidstaten wordt deze rol systematisch vervuld op nationaal niveau⁵², en in 20 lidstaten ook op regionaal en lokaal niveau⁵³, in rechtstreekse samenwerking met de betrokken autoriteiten. Dit wijst op een duidelijke tendens om Roma-aangelegenheden te integreren in een breder

⁵⁰ [Strategisch EU-kader voor de Roma – De reeks indicatoren](#).

⁵¹ Zie bijvoorbeeld: [Pacte des solidarités \(18 september 2023\)](#).

⁵² Alle lidstaten behalve DK, LT en LU.

⁵³ Alle lidstaten behalve DK, IE, LU, LV, NL en SE.

gelijkheids- en inclusiebeleid. Uit de feedback van de overleggroep van maatschappelijke organisaties blijkt echter dat het algemene beleid de lokale Romagemeenschappen vaak onvoldoende bereikt. Gebieden die voor verbetering vatbaar zijn, zijn onder meer de noodzaak van een bredere invoering van inclusieve waarborgen en het zorgen voor de doeltreffende uitvoering van deze waarborgen op regionaal en lokaal niveau.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Sinds 2016 financiert het Poolse ministerie van Justitie een programma dat door lokale en regionale overheden wordt uitgevoerd om gratis rechtsbijstand, gratis maatschappelijk advies en juridisch onderwijs te verstrekken aan kansarme groepen⁵⁴.
- In Nederland verzamelt en deelt het Kennisplatform Inclusief Samenleven⁵⁵ expertise met beleidsmakers en maatschappelijk werkers over de wijze waarop de leefsituatie van Roma en Sinti kan worden verbeterd. Er zijn subsidies verleend voor 111 nieuwe standplaatsen voor woonwagens, naast een wetgevingsvoorstel inzake volkshuisvesting, op grond waarvan gemeenten de huisvestingsbehoeften van specifieke groepen, met inbegrip van woonwagengebwoners, in kaart moeten brengen.
- Het Tsjechische NRCP heeft in de interministeriële procedure met succes een voorstel ingediend voor een ontwerpwet inzake huisvesting⁵⁶ om de ontwerpwet inclusiever te maken en ervoor te zorgen dat in deze belangrijke wetgeving rekening wordt gehouden met de behoeften van de Roma.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

De Commissie moedigt de lidstaten die dit nog niet hebben gedaan, aan om:

- de specifieke belemmeringen aan te pakken en weg te nemen die Roma beletten te profiteren van algemene beleidslijnen en maatregelen;
- te zorgen voor doeltreffende coördinatie van de mainstreamingsinspanningen op nationaal, regionaal en lokaal niveau, en tussen sectoren, om een positief effect te sorteren in het leven van Romagemeenschappen.

1.6 PARTICIPATIE

Het bevorderen van de participatie van de Roma door middel van empowerment, samenwerking en vertrouwen is een van de belangrijkste doelstellingen van het strategisch EU-kader voor de Roma en een voorgesteld gemeenschappelijk kenmerk voor alle nationale kaders. De aanbeveling van de Raad sluit aan bij deze doelstelling. In de beoordeling van de Commissie van 2023 werden de lidstaten opgeroepen de nationale Romaplatforms of daaraan gelijkwaardige raadplegings- en participatieprocessen te versterken.

Het belang van de participatie van de Roma komt tot uiting in de acties van de meeste lidstaten. In totaal meldden 20 lidstaten⁵⁷ dat Roma-ngo's deelnemen aan het ontwerp, de ontwikkeling, de uitvoering, de monitoring en de evaluatie van maatregelen om zigeunerhaat aan te pakken. Roma-ngo's in acht lidstaten nemen deel aan maatregelen ter bestrijding van ruimtelijke

⁵⁴ Zie [“Free legal aid — Unpaid help”](#).

⁵⁵ [Kennisplatform Inclusief Samenleven](#).

⁵⁶ Het [wetsvoorstel inzake huisvestingssteun](#) is op 12 juni 2024 door de Tsjechische regering goedgekeurd en moet nog door het Tsjechische Parlement worden aangenomen.

⁵⁷ Alle lidstaten behalve AT, DK, EE, LT, LU en PL.

segregatie (BG, CZ, EL, ES, HU, RO, SI, SK) en segregatie in het onderwijs (BG, CZ, ES, HR, HU, PT, RO, SK). Een aantal lidstaten (BG, EL, ES, HR, HU, PL, PT, RO, SI, SK) heeft ook maatregelen ontwikkeld om de deelname van een breed spectrum van maatschappelijke organisaties van de Roma aan de uitvoering, de monitoring en rapportage van hun nationale kaders voor Roma te versterken. Momenteel hebben 10 lidstaten (BG, EL, ES, FI, HR, HU, IT, RO, SI, SK), waaronder nagenoeg alle lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking, Roma-en/of voor de zaak van de Roma opkomende ngo's die als volwaardige leden deelnemen aan de toezichtcomités van hun door de EU gefinancierde programma's.

De NRCP's spelen een cruciale rol bij het faciliteren van dialoog, overleg en samenwerking met maatschappelijke Roma-organisaties via verschillende platforms. Het opzetten en versterken van nationale Romaplatforms is van cruciaal belang voor een sterkere bijdrage van Roma-ngo's aan de uitvoering van het beleid. Er zijn nu 18 lidstaten die dergelijke structuren en processen op nationaal niveau hebben opgezet, zoals nationale Romaplatforms (AT, BE, BG, EE, EL, ES, HU, IT, LT, PT, SI), een gelijkwaardig proces (HR, FI, FR, PL, SE, SK), een combinatie van beide (LV, RO) en één lidstaat (DE) is van plan een nationaal Romaplatform op te zetten.

De participatie en vertegenwoordiging van de Roma wordt ook gewaarborgd door de positie van verkozen raadsleden, waarbij 10 lidstaten (BG, EL, ES, HR, HU, PL, PT, RO, SI, SK) Roma hebben gekozen op het niveau van de gemeenteraad of de regionale raad. De benoeming van Roma in prominente politieke en leidinggevende functies binnen overheidsstructuren is een ander voorbeeld van manieren om de participatie van de Roma in beleids- en besluitvormingsprocessen te vergroten. Voorbeelden hiervan zijn de Tsjechische regeringscommissaris voor Romaminderheden en de Slowaakse regeringsgevolmachtigde voor Romagemeenschappen.

De feedback die via het verzoek om input werd ontvangen, wees op een aantal positieve ontwikkelingen (BG, CZ, ES, IE). Roma-ngo's lijken meer betrokken te zijn bij raadplegingsmechanismen dan in het verleden. Er moet echter meer worden gedaan om: i) actief burgerschap onder de Roma te bevorderen; ii) de capaciteitsopbouw en leiderschap in Roma-ngo's te ondersteunen; iii) het bewustzijn van de mensenrechten te vergroten; en iv) middelen beschikbaar te stellen voor een grotere betrokkenheid van jonge Roma bij besluitvormingsprocessen.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Finland betreft de regionale adviesraden voor Romani-aangelegenheden en lokale Romawerkgroepen actief bij de uitvoering van zijn nationale kader voor Roma.
- Slovenië blijft zijn radio- en televisieprogramma's voor de Romagemeenschap medefinancieren.
- Letland heeft een Romavertegenwoordiger in dienst genomen als voltijdse assistent op zijn nationale Romaplatform, ondersteund door het programma "Burgers, gelijkheid, rechten en waarden" (CERV)⁵⁸.

⁵⁸ [Programma "Burgers, gelijkheid, rechten en waarden"](#).

Richtsnoeren voor verdere verbetering

Om een grotere vertegenwoordiging en participatie van de Roma te bevorderen:

- roept de Commissie alle lidstaten op om: i) de Roma zo veel mogelijk actief te betrekken bij alle aspecten van de uitvoering van hun nationale kaders voor Roma (onder meer via de nationale Romaplatforms en bij desbetreffende door de EU gefinancierde programma's); en ii) de capaciteit van het maatschappelijk middenveld van de Roma verder op te bouwen, zodat het op zinvolle wijze kan samenwerken met de NRCP's en de autoriteiten;
- moedigt de Commissie alle lidstaten die te maken hebben met ruimtelijke segregatie en segregatie in het onderwijs, ten eerste aan om Roma-ngo's nauw te betrekken bij het aanpakken van deze uitdagingen, onder meer door het ontwikkelen en uitvoeren van geïntegreerde en alomvattende door de EU gefinancierde desegregatieprogramma's.

1.7 FINANCIERING

Het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad roepen de lidstaten op om: i) ambitieuzere en concretere toezeggingen te doen voor het gebruik van nationale en EU-financiering voor de gelijkheid van de Roma; en ii) ten volle gebruik te maken van de financiering die beschikbaar is in het kader van het meerjarig financieel kader 2021-2027 van de EU en NextGenerationEU.

Om de complementariteit van de verschillende fondsen te waarborgen, hebben de lidstaten met een aanzienlijke Romabevolking (BG, CZ, EL, ES, HU, RO, SK) een combinatie van middelen toegewezen of voorzien om hun nationale kaders voor de Roma uit te voeren.

Tegelijkertijd staan maatschappelijke organisaties, zoals vermeld in de feedback op het verzoek om input, nog steeds voor veel uitdagingen bij de toegang tot en de uitvoering van EU-middelen. Sommige belanghebbenden wezen erop dat de toewijzing van middelen ontoereikend is voor de omvang van de vereiste interventies. Er is behoefte aan een geïntegreerde en multidimensionale aanpak waarbij investeringen in werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting worden gecombineerd.

In februari 2023 organiseerden vicevoorzitter Jourová en commissaris Dalli uitwisselingen met Roma- en voor de zaak van de Roma opkomende ngo's uit BG, CZ, HU, RO en SK om de uitdagingen in kaart te brengen bij het doeltreffend gebruik van EU-middelen. De deelnemers wezen op de noodzaak om: i) de vereisten voor toegang tot EU-middelen te vereenvoudigen; en ii) capaciteitsopbouw te bevorderen voor basisorganisaties uit het maatschappelijk middenveld, gemeenten en andere lokale belanghebbenden. Als follow-up van deze uitwisselingen hebben de diensten van de Commissie een lijst van veelbelovende praktijken opgesteld⁵⁹.

Voorbeelden van veelbelovende ontwikkelingen

- Duitsland financiert uit zijn nationale en federale begroting verschillende projecten en onderzoeken rond het bestrijden van zigeunerhaat en discriminatie en het bevorderen van de veerkracht en de herdenking van Sinti en Roma.

⁵⁹ [EU funding for Roma equality, inclusion and participation — Europese Commissie \(europa.eu\)](#).

- In 2023 heeft het Zweedse agentschap voor jongeren en het maatschappelijk middenveld 1,2 miljoen EUR uit zijn nationale begroting toegewezen ter ondersteuning van initiatieven ter bestrijding en voorkoming van racisme en onverdraagzaamheid, met inbegrip van zigeunerhaat.
- In Spanje financierde de regering van Galicië de Fundación Secretariado Gitano voor de uitvoering van het programma “Employment Boost” in zes steden tussen 2021 en 2022. Het programma bevorderde trajecten voor integratie op de arbeidsmarkt voor ontvangers van sociale uitkeringen en minimuminkomens, waaronder Roma.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

De Commissie moedigt de lidstaten aan om:

- doeltreffend gebruik te maken van de beschikbare EU-middelen via een multidimensionale geïntegreerde aanpak, met name via ESF+-toewijzingen in de lidstaten ter ondersteuning van de sociaal-economische integratie van gemarginaliseerde Roma, het EFRO en de herstel- en veerkrachtfaciliteit. Deze aanpak zou een combinatie moeten zijn van investeringen in werkgelegenheid, gezondheidszorg, gedesegregeerd kwaliteitsonderwijs en huisvesting, samen met inspanningen om de bestuurlijke capaciteit op lokaal niveau te versterken, waaronder capaciteitsopbouw voor lokale overheden en basisorganisaties uit het maatschappelijk middenveld. In voorkomend geval moet de tussentijdse evaluatie van de fondsen van het cohesiebeleid worden benut;
- gebruik te maken van bestaande instrumenten voor technische ondersteuning, onder meer in het kader van de oproep tot het indienen van voorstellen voor TSI 2025, om de capaciteit van centrale en lokale autoriteiten verder te versterken, uitdagingen en prioritaire gebieden aan te pakken die zijn vastgesteld in de strategische kaders van de EU en de lidstaten, en bestaande hiaten in de uitvoering weg te werken;
- veelbelovende praktijken, met inbegrip van die welke door de diensten van de Commissie zijn vastgesteld, in kaart te brengen, uit te voeren en te delen, voor zover passend voor nationale, regionale en lokale contexten, en directere manieren te faciliteren om basisorganisaties uit het maatschappelijk middenveld, gemeenten en andere lokale belanghebbenden bijstand en capaciteitsopbouw te verlenen.

2. BEVORDERING VAN GELIJKHEID, INTEGRATIE EN PARTICIPATIE VAN DE ROMA IN UITBREIDINGSLANDEN

Alle landen van de Westelijke Balkan en Turkije hebben nieuwe nationale kaders voor Roma vastgesteld om zich aan te passen aan het strategisch EU-kader voor de Roma en de toezeggingen van Poznań voor de Westelijke Balkan⁶⁰, als duidelijk teken van inzet in het kader van het toetredingsproces. De onlangs aangenomen strategieën verankeren de strijd tegen zigeunerhaat en erkennen de rol van NRCP's.

Niettemin is er nog ruimte om deze strategieën te verbeteren. Verdere afstemming op het strategisch EU-kader voor de Roma zou onder meer inhouden dat de capaciteit en de financiering van de NRCP's worden versterkt. Met uitzondering van Servië, dat reeds aan de eis voldoet, moet er dringend voor worden gezorgd dat de NRCP's worden betrokken bij de nationale comités die toezicht houden op het gebruik van EU-middelen.

⁶⁰ [Declaration of Western Balkans Partners on Roma Integration within the EU Enlargement Process.](#)

Hoewel de uitvoering van strategieën ongelijk verloopt, is er een duidelijk streven om bestaande monitoringmechanismen te versterken of nieuwe mechanismen op te zetten, door middel van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen. Een aantal van deze doelstellingen zijn echter vrij algemeen, waardoor het moeilijk zal zijn om de vooruitgang naar behoren te meten. De landen van de Westelijke Balkan hebben belangstelling getoond voor technische bijstand van het FRA voor de verdere ontwikkeling van hun monitoringsystemen.

Zigeunerhaat wordt voor het eerst opgenomen in de nationale kaders voor Roma, hoewel de kaders slechts een beperkt aantal maatregelen bevatten om dit aan te pakken. In de Westelijke Balkan behandelen de meeste gelijkheidsorganen gevallen van discriminatie van Roma, maar in deze landen is zigeunerhaat nog niet als afzonderlijke categorie opgenomen in antidiscriminatieverslagen en -enquêtes. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de erkenning van segregatie op het gebied van onderwijs en huisvesting in de nationale kaders voor Roma in vergelijking met eerdere kaders. In de praktijk zijn de maatregelen op het gebied van desegregatie echter beperkt en worden er geen EU-middelen geïnvesteerd om dit probleem aan te pakken.

Wat mainstreaming betreft, heeft slechts een deel van het bestaande onderwijs- en werkgelegenheidsbeleid in de Westelijke Balkan en Turkije specifiek betrekking op de Roma, en dit beleid is nog steeds niet ambitieus genoeg om zichtbare effecten te sorteren. Wat betreft het aanmoedigen van de participatie van Roma in formele werkgelegenheid en het maatschappelijk middenveld, bevatten de meeste nationale kaders voor Roma onvoldoende maatregelen ter bevordering van: i) capaciteitsopbouw; ii) de versterking van het maatschappelijk middenveld van de Roma; en iii) de betrokkenheid van Romavrouwen en -jongeren bij besluitvormingsprocessen.

Wat de financiering betreft, wordt in de strategieën van de landen van de Westelijke Balkan gewezen op het belang van het gebruik van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA)⁶¹, nationale financiering en financiering van andere donoren. Niettemin blijven in deze landen de op nationaal niveau toegewezen bedragen te klein om de omvang van de uitdagingen adequaat aan te pakken en duurzaamheid te waarborgen. Het potentieel van het IPA, het instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking (NDICI), het investeringskader voor de Westelijke Balkan, en het nieuwe groeiplan en de hervormings- en groeifaciliteit voor de Westelijke Balkan moet ten volle worden onderzocht om te zorgen voor betere financiering voor de ondersteuning van de uitvoering van de nationale strategieën voor de Roma.

Oekraïne, de Republiek Moldavië en Georgië zijn kandidaat-lidstaten, die formeel hun toetredingsonderhandelingen zijn begonnen. Oekraïne en Moldavië hebben een nationaal kader voor Roma, terwijl Roma-aangelegenheden in Georgië worden aangepakt in het kader van brede strategieën voor nationale minderheden⁶². In dit verband hebben de diensten van de Commissie het strategisch EU-kader voor de Roma gepresenteerd als onderdeel van het *acquis* van de Europese Unie. In de bilaterale screening zullen alle drie de kandidaat-lidstaten het volgende toelichten: i) de stand van zaken met betrekking tot de aanpassing aan het EU-*acquis*;

⁶¹ [Instrument for Pre-accession Assistance \(IPA\)](#).

⁶² Oekraïne: Roma-strategie 2021-2030 (actie p), verantwoordelijk orgaan: nationale dienst voor etnische aangelegenheden en vrijheid van geweten, ressorterend onder het ministerie van Cultuur; Moldavië: Programma 2022-2025 ter ondersteuning van de Romabevolking, verantwoordelijk orgaan: agentschap voor interetnische betrekkingen.

ii) toekomstige uitdagingen waarop zij anticiperen; en iii) de volgende stappen die zij van plan zijn te nemen.

Richtsnoeren voor verdere verbetering

De Commissie roept de uitbreidingslanden op om:

- een adequaat institutioneel mandaat, personeel en financiële middelen voor de NRCP's te waarborgen en hun rol in de besluitvorming en uitvoering van door de EU gefinancierde programma's te versterken;
- de nationale streefwaarden te herzien om deze volledig in overeenstemming te brengen met de doelstellingen op EU-niveau en te zorgen voor regelmatige en publieke monitoring;
- de integratie van het Romabeleid op gebieden die rechtstreeks relevant zijn, te vergroten, ervoor te zorgen dat EU-middelen worden gebruikt om de uitvoering van het beleid inzake de integratie van de Roma te verbeteren, en de bestrijding en preventie van zigeunerhaat te verbeteren, bijvoorbeeld door middel van opleiding voor rechtshandhavinginstanties.

3. ACTIES OP EU-NIVEAU

Vooruitgang boeken op het gebied van gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma is een gezamenlijke inspanning. De lidstaten zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor het boeken van vooruitgang op de gebieden die onder het strategisch EU-kader voor de Roma en de aanbeveling van de Raad vallen, terwijl de Commissie dit proces heeft ondersteund door een breed scala aan instrumenten en middelen in te zetten.

Handhaving van de EU-wetgeving

Tijdens de verslagperiode bleef de Commissie de handhaving en toepassing monitoren van: i) de richtlijn inzake rassengelijkheid; ii) de richtlijn slachtofferrechten; en iii) het kaderbesluit van de Raad inzake de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat. Waar nodig heeft zij inbreukprocedures ingeleid om wijzigingen in de nationale wetgeving en het nationale beleid tot stand te brengen.

De vaststelling in 2024 van twee nieuwe EU-richtlijnen ter versterking van de nationale organen voor de bevordering van gelijke behandeling⁶³ is een belangrijke stap om de non-discriminatieregels (ook op grond van ras of etnische afstamming) te helpen handhaven en slachtoffers beter te helpen toegang tot de rechter te krijgen. De richtlijnen vereisen dat de lidstaten: i) de onafhankelijkheid van de organen voor de bevordering van gelijke behandeling waarborgen; ii) ervoor zorgen dat deze organen over de nodige personele, financiële en technische middelen beschikken om hun opdracht te vervullen; en iii) deze organen bevoegdheden verlenen om discriminatie te voorkomen, gelijke behandeling te bevorderen en slachtoffers van discriminatie kosteloos beter bij te staan, ook in landelijke en afgelegen gebieden. Bij de bewustmaking van de rechten die worden beschermd door de richtlijn inzake gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming, en het bestaan en de diensten van de organen voor de bevordering van gelijke behandeling, zullen de lidstaten en organen voor de

⁶³ [Richtlijn \(EU\) 2024/1499 van de Raad van 7 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling. Richtlijn \(EU\) 2024/1500 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling en gelijke kansen voor vrouwen en mannen.](#)

bevordering van gelijke behandeling zich moeten richten op groepen die beperktere toegang tot informatie zouden kunnen hebben. Sommige groepen hebben bijvoorbeeld mogelijk geen toegang tot informatie vanwege hun precaire economische situatie, hun geletterdheid of hun gebrek aan toegang tot online-instrumenten, en deze problemen kunnen voor een deel van de Romabevolking spelen. Lidstaten moeten de nieuwe regels uiterlijk tegen juni 2026 omzetten.

Mainstreaming van gelijkheid van Roma in EU-beleidsinitiatieven en reserveren van EU-middelen voor Roma

Tijdens de verslagperiode is de Commissie de gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma blijven integreren in desbetreffende beleidsmaatregelen, wetgeving en financieringsprogramma's van de EU, onder meer via haar interne taskforce Gelijkheid.

Op het gebied van werkgelegenheid bijvoorbeeld bevat het EU-actieplan om tekorten aan arbeidskrachten en vaardigheden aan te pakken⁶⁴, nieuwe maatregelen voor de Commissie, de lidstaten en de sociale partners om ondervertegenwoordigde groepen, waaronder Roma, te ondersteunen bij het vinden van werk of opleiding. De aanpak van de Commissie om talent in Europa's regio's⁶⁵ te benutten, onderstreept hoe belangrijk het is om ondervertegenwoordigde groepen aan te moedigen tot formele werkgelegenheid. Het ALMA-initiatief (Aim, Learn, Master, Achieve)⁶⁶ is opgezet als initiatief voor de emancipatie van kansarme jongeren tussen 18 en 29 jaar, met inbegrip van Roma, die niet naar school gaan, noch werk hebben, noch stage lopen (NEET's).

Op het gebied van onderwijs is het voorstel over een versterkt kwaliteitskader voor stages⁶⁷ gericht op het verbeteren van de trajecten voor jongeren om beroepservaring op te doen en hun vaardigheden en hun toegang tot de arbeidsmarkt te bevorderen, waarbij aandacht wordt besteed aan personen in kwetsbare situaties, waaronder Roma. Daarnaast wordt in de aanbeveling van de Raad betreffende de verbetering van het aanbod van digitale vaardigheden en competenties in onderwijs en opleiding⁶⁸ benadrukt dat de kloof op het gebied van digitale vaardigheden bij sommige bevolkingsgroepen, zoals de Roma, moet worden gedicht.

Op het gebied van gezondheid heeft de Commissie er bij de lidstaten op aangedrongen te zorgen voor gelijke toegang zonder belemmeringen tot hoogwaardige en betaalbare gezondheidszorg en sociale diensten, met name voor de groepen die het meeste risico lopen of mensen die in gemarginaliseerde of afgelegen plaatsen wonen, waaronder Roma⁶⁹. Daarnaast hebben twee door EU4Health gefinancierde projecten specifiek betrekking op de gezondheid van de Roma⁷⁰.

Op het gebied van huisvesting biedt een toolkit een overzicht van de financieringsmogelijkheden op EU-niveau voor investeringen in sociale huisvesting en

⁶⁴ [COM\(2024\) 131 final van 20 maart 2024](#).

⁶⁵ [COM\(2023\) 32 final van 17 januari 2023](#).

⁶⁶ Zie: [ALMA: een initiatief voor actieve inclusie van jongeren](#).

⁶⁷ [COM\(2024\) 132 final van 20 maart 2024](#) en [COM\(2024\) 133 final](#).

⁶⁸ [Aanbeveling van de Raad betreffende de verbetering van het aanbod van digitale vaardigheden en competenties in onderwijs en opleiding](#).

⁶⁹ [COM\(2023\) 298 final van 7 juni 2023](#).

⁷⁰ [ShowUp4Health](#) (opbouwen van vertrouwen in Romagemeenschappen en intern ontheemden voor de preventie van niet-overdraagbare ziekten) en MentBox (identificatie en aanpassing van veelbelovende interventies op het gebied van geestelijke gezondheid).

bijbehorende diensten⁷¹, en voorbeelden van projecten voor de ontwikkeling van een geïntegreerde aanpak van desegregatie en sociale inclusie van Romagemeenschappen.

De EU-financiering moet optimaal worden benut om een duurzame impact op het leven van gemarginaliseerde Romagemeenschappen te verwezenlijken. Voor een beter gebruik van EU-middelen ter ondersteuning van de gelijkheid en inclusie van de Roma heeft de Commissie haar interne coördinatie⁷² opgevoerd en de betrokkenheid en samenwerking tussen overheidsdiensten verder vergemakkelijkt door de NRCP's, de beheersautoriteiten van de EU-fondsen en intermediaire instanties samen te brengen, ook via het EURoma-netwerk⁷³.

In het kader van het ESF+ hebben 15 lidstaten middelen ingepland voor integratie van de Roma, met een totale EU-bijdrage van 1,574 miljard EUR (totale bijdrage van 2,246 miljard EUR) voor maatregelen op het gebied van werkgelegenheid, sociale inclusie, onderwijs en vaardigheden, toegang tot diensten, waaronder gezondheidszorg en huisvesting, non-discriminatie en capaciteitsopbouw.

Voor de periode 2021-2027 is ongeveer 19,6 miljard EUR van het EFRO toegewezen aan gebieden voor inclusieve groei, met inbegrip van maatregelen voor de integratie van de Roma in de betrokken lidstaten. Het gaat onder meer om steun voor de ontwikkeling van infrastructuur, uitrusting en toegang tot algemene hoogwaardige diensten en niet-gesegregeerde huisvesting, samen met investeringen in inclusief onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg, sociale zorg en kinderopvang.

De lidstaten hebben in het kader van het instrument voor technische ondersteuning ook steun ontvangen om de capaciteit van hun overheidsdiensten op centraal, regionaal en lokaal niveau te versterken om de uitdagingen aan te pakken waarmee gemarginaliseerde Romagroepen worden geconfronteerd. Het instrument voor technische ondersteuning heeft Roemenië met name geholpen een monitoring- en evaluatiekader te ontwikkelen voor de uitvoering van zijn nationale strategie voor de Roma.

Verschillende lidstaten nemen gelijksoortige maatregelen op in hun nationale herstel- en veerkrachtplannen. Bulgarije wil bijvoorbeeld 20 centra opzetten voor jongeren uit kwetsbare groepen, waaronder Roma, voor hun bijscholing op digitale en financiële gebieden om hun inzetbaarheid en sociale inclusie te vergroten.

Het Europees Semester blijft de situatie van de Roma monitoren en sturing geven aan de hervormingen en investeringen van de lidstaten om hardnekkige uitdagingen aan te pakken. In het kader van de cyclus van het Europees Semester 2024 wijst de landspecifieke analyse op de uitdagingen waarmee Romagemeenschappen in bepaalde lidstaten worden geconfronteerd (BG, CZ, EL, HU, RO en SK). In dit verband biedt de tussentijdse evaluatie in 2025 van de financiering van het cohesiebeleid⁷⁴ de lidstaten de gelegenheid om hun programma's te

⁷¹ European Commission, Social housing and beyond — Operational toolkit on the use of EU funds for investments in social housing and associated services (2024).

⁷² Zo werd in het kader van de interdienstengroep voor Roma een nieuwe subgroep opgericht voor EU-financiering voor gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma.

⁷³ [EURoma. European Network on Roma equality under EU funds.](#)

⁷⁴ [Verordening \(EU\) 2021/1060 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 houdende gemeenschappelijke bepalingen](#): Voor elk programma dient de lidstaat uiterlijk 31 maart 2025 bij de Commissie een beoordeling van het resultaat van de tussentijdse evaluatie in, met inbegrip van een voorstel voor de definitieve toewijzing van het in artikel 86, lid 1, tweede alinea, bedoelde flexibelheidsbedrag.

beoordelen en doelgerichter te maken om de uitdagingen in verband met de integratie van de Roma aan te pakken, met name die welke in de landspecifieke aanbevelingen van 2024 worden genoemd⁷⁵.

EU-maatregelen en -steun ter bevordering van de participatie van Roma

De Commissie heeft haar samenwerking met de lidstaten die het roulerende voorzitterschap van de Raad van de EU bekleden en met het Europees Parlement voortgezet om de gelijkheid, inclusie en participatie van Roma hoog op de politieke agenda te houden. De samenwerking met belanghebbenden omvat het initiatief voor monitoring van maatschappelijke organisaties van Roma⁷⁶, de overleggroep van maatschappelijke organisaties, het Europees netwerk van organen voor gelijke behandeling (Equinet)⁷⁷ en het EURoma-netwerk. De Commissie heeft ook steun verleend aan de Europese netwerken van Roma-organisaties en hen de mogelijkheid geboden om regelingen uit te voeren ter ondersteuning van lokale maatschappelijke Roma-organisaties. Daarnaast heeft de Commissie samengewerkt met het Europees Parlement en het maatschappelijk middenveld van de Roma om samen dagen van belang voor de Roma te vieren, zoals de Internationale Dag van de Roma (8 april)⁷⁸, de EU-Romaweek⁷⁹ en de Europese herdenkingsdag van de holocaust van de Roma (2 augustus)⁸⁰. De Commissie heeft gezorgd voor een sterk partnerschap met de overleggroep van maatschappelijke organisaties voor de organisatie van het jaarlijkse Europees Romaplatform voor de integratie van de Roma, om te zorgen voor zinvolle uitwisselingen met alle betrokken belanghebbenden⁸¹.

Via het CERV-programma is de Commissie de NRCP's blijven bijstaan bij het opzetten of versterken van de nationale Romaplatforms en het waarborgen van de participatie van Roma in besluitvormingsprocessen, met name van Romavrouwen en -jongeren. De oproep tot het indienen van voorstellen voor NRCP's van 2024 is aangepast, zodat NRCP's een voorstel kunnen indienen samen met maatschappelijke Roma-organisaties en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma.

EU-maatregelen en -steun ter bevordering van gelijkheid en ter bestrijding van zigeunerhaat

De Commissie is positieve verhalen en Romarolmodellen blijven bevorderen, evenals de strijd tegen zigeunerhaat, stereotypering, anti-Romaretoriek en haatzaaiende uitlatingen. Dit gebeurde zowel via de EU-groep op hoog niveau voor de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven⁸² als via de EU-groep op hoog niveau voor non-discriminatie, gelijkheid en diversiteit⁸³.

De Commissie heeft haar gezamenlijke werkzaamheden met de Raad van Europa voortgezet via het lopende project Equirom om onder meer onbevooroordeelde en ethische berichtgeving

⁷⁵ 2024 European Semester: [Country Reports — European Commission \(europa.eu\)](#), [Country Specific Recommendations / Commission Recommendations — European Commission \(europa.eu\)](#).

⁷⁶ [Roma Civil Monitor 2021-2025](#).

⁷⁷ [Equinet — European Network of Equality Bodies \(equineteurope.org\)](#).

⁷⁸ [Internationale Dag van de Roma](#).

⁷⁹ [EU Romani Week](#).

⁸⁰ [European Parliament Resolution on the occasion of International Roma Day — Anti-Gypsyism in Europe and EU recognition of the memorial day of the Roma genocide during World War II](#).

⁸¹ [European Roma Platform & Roma Summits](#).

⁸² [High-Level Group on combating hate speech and hate crime](#).

⁸³ [High-Level Group on non-discrimination, equality and diversity](#).

in de media over de Roma te bevorderen⁸⁴. In juni 2024 werd ook een nieuw gezamenlijk programma gelanceerd, getiteld “Roma Memory”⁸⁵, om het bewustzijn en de herdenking van de Romaholocaust te bevorderen.

De follow-up van de mededeling “Geen plaats voor haat: een verenigd Europa tegen haat”⁸⁶ zal onderzoeken hoe het potentieel van het verzamelen en analyseren van gegevens door het FRA over gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma kan worden gemaximaliseerd om bij te dragen aan de inspanningen van de EU in de strijd tegen haat.

Via het CERV-programma blijft de Commissie projecten financieren ter bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en alle vormen van discriminatie, met inbegrip van uitingen van zigeunerhaat. Daarnaast financiert het Erasmus+-programma projecten ter bevordering van de integratie van de Roma in onderwijs, cultuur, sport en gezondheid. In het kader van de inspanningen om de Europese Onderwijsruimte (EEA) tegen 2025 tot stand te brengen, publiceerde de EEA-werkgroep Gelijkheid en waarden in onderwijs en opleiding een discussienota over de aanpak van verschillende vormen van discriminatie in en door onderwijs en opleiding, onder meer over discriminatie van Roma⁸⁷.

Andere EU-initiatieven ter bevordering van de gelijkheid van de Roma zijn onder meer: i) HERO⁸⁸, inzake huisvesting en werkgelegenheid voor kwetsbare Roma-gezinnen, ii) de gezamenlijke programma’s van de EU en de Raad van Europa Inschool⁸⁹ inzake onderwijs, en iii) Romact⁹⁰ voor lokale belanghebbenden en overheden om de EU-middelen naar behoren te gebruiken om de levensomstandigheden van de meest gemarginaliseerde groepen, waaronder de Roma, te verbeteren.

CONCLUSIE

De lidstaten en de uitbreidingslanden zijn begonnen met het opzetten van de nodige structuren en processen voor de doeltreffende uitvoering van hun nationale kaders voor Roma. Zij hebben nieuwe programma’s en acties ontwikkeld en zijn begonnen met de uitvoering ervan, overeenkomstig de richtsnoeren die de Commissie in haar inventarisatie van 2023 heeft verstrekt. Verscheidene lidstaten hebben de rol van hun NRCP’s versterkt door meer middelen toe te wijzen en de sectoroverschrijdende coördinatie te versterken. Op nationaal niveau zijn er enkele positieve ontwikkelingen op het gebied van de bestrijding en preventie van zigeunerhaat. Daarnaast geeft een aantal lidstaten prioriteit aan inclusief onderwijs en participatie van de Roma.

Op basis van de informatie die de lidstaten in deze eerste rapportageronde hebben verstrekt, is het huidige ambitieniveau echter nog steeds ontoereikend om de verwezenlijking van de minimale vooruitgang van de EU-doelstellingen voor 2030 te waarborgen. In totaal ontbreekt het 12 lidstaten en de uitbreidingslanden nog steeds aan duidelijke doelstellingen in verband met realistische indicatoren om de voortgang en het effect van de maatregelen te meten, ook op regionaal en lokaal niveau. Bovendien beschikken sommige NRCP’s niet over de institutionele

⁸⁴ [Journalism Excellence Awards 2024](#).

⁸⁵ [Roma Holocaust Remembrance and Education \(RomaMemory\)](#).

⁸⁶ Geen plaats voor haat: een verenigd Europa tegen haat, [JOIN\(2023\) 51 final](#).

⁸⁷ [Issue Paper: Tackling different forms of discrimination in and through education and training](#).

⁸⁸ [HERO Project: Housing and Empowerment for Roma \(hero-project.org\)](#).

⁸⁹ [Inschool Project — Inclusive schools Making a difference for Roma children \(coe.int\)](#).

⁹⁰ [ROMACT — BUILDING CAPACITY FOR ROMA INCLUSION AT LOCAL LEVEL \(coe-romact.org\)](#).

capaciteit om andere overheidsdiensten, lokale overheden en maatschappelijke organisaties te mobiliseren voor de uitvoering van de nationale kaders voor Roma, de programma's van het cohesiebeleid van de EU, en de herstel- en veerkrachtplannen.

Het voorkomen en bestrijden van zigeunerhaat en discriminatie van Roma is een voorwaarde voor duurzame vooruitgang op alle andere gebieden. De lidstaten en de uitbreidingslanden moeten snel en doortastend werk maken van de uitvoering van hun programma's en maatregelen in dit verband. De lidstaten die worden getroffen door wijdverbreide en hardnekkige ruimtelijke segregatie en segregatie in het onderwijs, met name die met een grote Romabevolking, moeten deze problemen daadkrachtiger aanpakken door duidelijke doelstellingen vast te stellen en geïntegreerde maatregelen te ontwikkelen die aansluiten bij de omvang van het probleem. Zij moeten optimaal gebruikmaken van de beschikbare EU-financiering voor dit doel.

Om de positieve verandering te bewerkstelligen waarin het strategisch EU-kader voor de Roma voorziet, zijn meer inspanningen nodig. De komende Roma-enquête van het FRA, die in 2025 zal worden gepubliceerd, zal een belangrijke rol spelen bij het meten van de vooruitgang en zal worden meegenomen in het verslag van de Commissie van 2026 over de voortgang bij de uitvoering van de EU- en nationale kaders voor de Roma.

Naar aanleiding van deze beoordeling en haar eerste richtsnoeren uit 2023 verzoekt de Commissie de lidstaten deze bevindingen te gebruiken bij de uitvoering van hun nationale kaders voor de Roma en bij hun volgende rapportage, die in 2025 moet plaatsvinden.

De Commissie is vastbesloten de lidstaten te ondersteunen bij de totstandbrenging van een Unie waarin gelijkheid, inclusie en participatie een realiteit zijn voor de Roma.
